

Zavidne financijske vještine siromašnih vitezova

Kako bi se hodočasnike na svom često pogibeljnom putu po Svetoj zemlji što bolje zaštitilo, ali i da im se prema kršćanskim običajima zajamči utočište, a zatreba li i liječnička pomoć, devetorica vitezova sudionika prvog križarskog pohoda, osnovali su redovničko-viteški ratnički red, koji će prvi puta u povijesti u sebi sjediniti ratničke ideale plemićkog viteštva i asketsku duhovnost crkvenog redovništva

David "Sensei" Stainko, prof. kineziologije

Mnoge pojave iz prošlosti okružuje misterija, ali ni jedna ne pobuđuje toliko mašte kao Vitezovi templari. Sam spomen templara i danas potiče maštu, jer se uz templare vezuju neke od najzbudljivijih legendi iz povijesti kršćanstva. Od njihovog okupljanja i skromnih početaka na Bliskom istoku, pa sve do njihovog tragičnog kraja i raspuštanja reda u Parizu .

U svega dvije stotine godina postojanja (1118. do 1312.) snažno su obilježili sliku tadašnjeg svijeta. A onda su jednog petka 13. slijedom političke spletke jednostavno izbrisani s lica zemlje. Siromašni vitezovi Krista i Salomonova hrama u Jeruzalemu, ili jednostavnije vitezovi templari, i dan danas su predmet brojnih legendi.

Tko su i što su bili templari? Poseban red ratnika redovnika čija je temeljna zadaća bila obrana kršćanske vjere.

Europa potkraj jedanaestog stoljeća bila je sve drugo osim ugodnog mjesta

za život. Uz nedaće što ih u pravilu pripisujemo „mračnom“ srednjem vijeku, nad Europom nadvila se i opasnost islamskih „nevjernika“, koji ne samo da su bili osvojili Svetu zemlju (pa i velike dijelove Iberškog poluotoka ili Siciliju), nego su još i razorili crkvu Kristova groba u Jeruzalemu. Razloga dovoljno da se u ozračju snažne crkvene, a relativno slabe svjetovne vlasti, na Papin poziv pokrene Prvi križarski rat, koji je rezultirao oslobođenjem Svetog grada i uspostavom četiriju država na nemirnom području koje se nekoć nazi-

valo Prekomorjem (franc. Outremer), a danas uglavnom Bliskim istokom.

Nakon što je 1099. godine, tijekom prvog križarskog rata (1095. do 1099.) osvojen Jeruzalem, javila se potreba za zaštitom kršćanskih hodočasnika koji su dolazili posjetiti Svetu zemlju. Da bi se hodočasnike na svom često pogibeljnom putu po Svetoj zemlji što bolje zaštitilo, ali i da im se prema kršćanskim običajima zajamči utočište, a zatreba li i liječnička pomoć, devetorica vitezova sudionika prvog križarskog pohoda, osnovali su redovničko-viteški ratnički red, koji će prvi puta u povijesti u sebi sjediniti ratničke ideale plemićkog viteštva i asketsku duhovnost crkvenog redovništva.

S tim ciljem osnovana je 1118. godine družina vitezova koja se okupila oko Huga de Payensa i Geoffroya de Saint-Omera. Njima su se uskoro pridružili vitezovi iz pokrajine Champagne: Godfrey Bisoi, Godfrey Royal, Pagano de Mont Didier, Arcibald de St. Amand te Andre de Montbard, a kasnije i Fulco d'Angers te oko 1120. godine i Hugo, grof Champagne.

Naziv reda bio je Siromašni vitezovi Krista, da bi kasnije promijenili i nadopunili svoj naziv u Siromašni vitezovi Krista i Salomonova hrama ili latinski Pauperes commilitones Christi templique Salomonici, iako je Red bio znan i pod drugim nazivima kao primjerice Red Salomonova hrama, Vitezovi templari ili samo Templari.

Vitezovi redovnici su se obvezali da će posvetiti svoje živote obrani putova do Jeruzalema, da će pomagati hodočanicima, štiteći ih, zbrinjavajući ih ili ih liječiti ukoliko se ukaže potreba za time. Pred jeruzalemskim patrijarhom položili su redovničku prisegu, koja ih je, poput klasičnih prisega, obvezivala na siromaštvo, čednost i poslušnost, ali uz to i na oružano osiguravanje cesta i putova u Svetoj zemlji.

Ideal bratstva

Za svoje sjedište izabrali su palaču koja je navodno sagrađena na ostacima Salomonovog hrama, po kojoj su kasnije i prozvani redom hrama. Naime, kralj Balduin II. dodijelio je siromašnim vitezovima jedno krilo svoje palače (današnja džamija Al-Aksa), sagrađeno prema predaji na mjestu legendarnog, više puta uništavanog i obnavljanog hrama židovskog kralja Salomona, po kojem red, dotad Siromašni

mašno Kristovo viteštvo, sad dobiva svoje puno ime, a prema riječi „hram“ (lat. Templum) nazivaju se i templari.

I na službenim pečatima templarskog reda prikazan je Solomonov hram, no najzanimljiviji pečat svakako je onaj koji prikazuje dvojicu vitezova kako zajedno jašu na jednom konju, što nije označavalo samo ideal bratstva, nego i samu ideju proklamirana siromaštva, koja vitezovima

Vitezovi templari su se obvezali na poslušnost, siromaštvo i krepost, kao i na borbu protiv muslimanskih vojnika, i drugih napadača koji su sprječavali hodočasnike na putu do Jeruzalema

redovniku ne dopušta posjedovanje vlastitog konja. Prema nekim teorijama, pečat je također predstavljao i dvojnost tj. simbol njihove podvojenosti između vojnih i duhovnih obaveza. Nekim pak povjesničarima, pečat je predstavljao i novi način ratovanja na konju (u paru), a koji su templari prihvatili i naučili od neprijatelja.

Vitezovi templari su se obvezali na poslušnost, siromaštvo i krepost, kao i na borbu protiv muslimanskih vojnika, i drugih napadača koji su sprječavali hodo-

časnike na putu do Jeruzalema. Godine 1127. dobili su temeljni zakonik reda. Templarski red tada je službeno potvrđen, dok je karakter reda bio religiozno-ratničke prirode. Hugo de Payens dobio je titulu velikog magistra. Sam red njegovih sljedbenika trebao se, pak, etablirati kao duhovni viteški stalež u kojem će se stroga disciplina samostanskog života spojiti s gotovo fanatičnim ratničkim angažmanom, odnosno, kako se to tada nazivalo, „Militia Christi“.

U pisanju strogih redovničkih pravila (isprva ih je bilo 72, ali će im se broj do 1260. godine popeti na 686) sudjelovao je propovjednik iz Clairvauxa. Za svjetovne vladare i vlasti templarski red bio je nedodirljiv, takoreći država u državi, posebice nakon što ga je 1139. Papa Inocent II. Bulom „Omne datum optimum“ stavio pod izravnu papinsku ingerenciju.

Tom Bulom primili su od Pape povlastice koje su omogućile kasniji uspon templarskog reda, a odnosile se na izuzetice od biskupske vlasti, pravo na vlastite svećenike neovisne od mjesnih crkvenih dostojanstvenika kao i oslobođenje od plaćanja crkvene desetine. Templari su i dalje morali prisezati da će voditi siromašan, čedan i poslušan život, a određen im je i vanjski izgled u pogledu brijanja glave, odijevanja i ratne opreme, koji će ubrzo postati prepoznatljivim znakom njihova

reda. Templarski su ciljevi ubrzo proglašeni idealima čitavog kršćanskog svijeta.

Inače su statuti predviđali strogo definiranu administrativnu hijerarhiju, prema kojoj su se pripadnici reda dijelili na vitezove, svećenike i braću ne vitezove, koji su mogli biti pod oružjem ili se baviti drugim zanimanjima važnim za funkcioniranje reda. Strogim propisima podlijevalo je i ponašanje u ratnim uvjetima: zarobljeni templari nisu smjeli moliti za milost, niti bi se dali iskupiti. Njihov zadatak bio je da se bore do posljednje kapi krvi. Povlačenje je slovalo kao povreda pravila, dokle god protivnik ne bi bio više od tri puta jači od njih.

Danas ima više od 1700 raznih grupa i organizacija koje se koriste nazivom - vitezovi templari

Kroničar Vilim Tirski zapisao je da se prva oružana akcija templarskih vitezova u Palestini odigrala 1138. godine, nakon što su muslimanski odredi osvojili grad Tecou. Vitezovi templari prethodno su svoje vojničke sposobnosti iskazali u borbama protiv Maura u Španjolskoj i Portugalu. Kao nagradu za vojni angažman, templari su sporazumom iz 1143. godine dobili dvorce Monzon, Mongay, Barbara, Belchite i Remolins, desetinu državnog poreza te petinu muslimanskih teritorija u čijem su budućem osvajanju trebali sudjelovati.

Godine 1136. umro je Hugo de Payens, a na položaju velikog meštra naslijedio ga je burgundski plemić Robert de Craon. Budući da je Zengi, emir Alepa i Mosula, u to vrijeme zauzeo mnoge kršćanske gradove u Svetoj zemlji i da je na Božić 1144. godine pao grad Edesa, odlučio je sveti Bernard pozvati kršćane u drugi križarski rat (1145 - 1149.). Križare su vodili francuski kralj Luj VII. i rimsko-njemački car Konrad III, a završio je 1149. godine porazom kršćanske vojske kod Damaska. Iako su se templari istaknuli u borbama, na žalost njihov doprinos nije imao utjecaj na ishod rata.

S vremenom je red silno ojačao i stekao goleme posjede diljem Europe, od kojih je bilo oko devet tisuća većih i oko tri tisuće manjih posjeda. Nije potrajalo dugo i glas o pobožnim vitezovima templarima proširio se po čitavoj Europi, gdje im je ugled

neprestance rastao. S porastom ugleda rastao je broj templara, kako u zemljama Europe tako i u Svetoj Zemlji (do ukidanja reda broj im se prema nekim procjenama popeo na više od 30 000), a mnogi su im naklonjeni svjetovni i crkveni uglednici darivali novac, posjede, dvorce i crkve. I sam Hugo de Payens prepisao je sav svoj imetak na templarski red i u toj su ga praksi također slijedili mnogi imućni članovi i štovatelji reda.

Prema kraju 12. stoljeća, a posebice u 13. stoljeću, opća situacija - rat u Svetoj zemlji i političko stanje u Europi - sve manje pogoduju templarima i njihovom redu. Dok su se kršćanska kraljevstva prekomorja, oslabljena neprestanim borbama za vlast i prevlast s jedne, te sve snažnijim nadiranjem konsolidiranih muslimana s druge strane, sve više osipala, u zemljama Europe jačala je pozicija zemaljskih vladara spram crkvenih autoriteta. Također, nakon što je u bitci kod Hattina nanio težak poraz kršćanskim vitezovima, egipatski sultan Saladin zauzeo je Jeruzalem, a središte Jeruzalemskog Kraljevstva postala je Akra.

Nakon što 1291. osvajanjem Akre pada posljednje kršćansko uporište u Svetoj zemlji, templari, koji su grad očajnički branili do posljednjeg trenutka, povukli su se na Cipar. Ali trajnim gubitkom Svete zemlje templari su zapravo izgubili izvornu svrhu svoga postojanja, što je i u Europi dovelo do sve glasnijih sumnji u njihovu privrženost kršćanskim idealima.

Propisana hijerarhija viteza templara

U viteškom redu templara vladala je strogo propisana unutarnja hijerarhija, koja se ogledala kako u propisanoj odjeći, tako i u ratničkoj opremi, što ju je svaki templar primio ulaskom u red. Templarska odora bila je svojevrsni prethodnik uniforme, olakšavala je templarima da na bojnopolju prepoznaju jedni druge i ostanu na okupu. Razlikovanje prijatelja od neprijatelja u metežu bitke bilo je, naime, ogroman problem u srednjem vijeku. Također, templarska oprema nije smjela biti ni ukrašena niti skupocjena: ako bi templarima bilo donirano oružje ukrašeno draguljima, oni bi bili iskopani, ili izgubeni, kako bi izgubili vrijednost.

Templari su na svojoj uniformi koristili svega tri boje. Crna je boja bila boja redovništva, bijela je boja bila boja duhov-

ne čistoće i crvena boja je predstavljala boju krvi Kristove. Habit - plašt (ogrtač templara), bio je bijele boje a na njemu je bio vidljiv križ crvene boje. Ratna oprema sastojala se od navalnog koplja, mača, štita, buzdovana - turskog mlata, bodeža i dva manja noža. Nosili su i plašt naziva capa, koji ih je štitio od pregrijavanja žičane košulje. Niže rangirani su nosili i samostrijel.

Svaki je član morao proći tešku inicijacijsku provjeru tj. test, koji je bio vojničko inicijacijske svrhe kako bi se ustanovilo je li mladi plemić koji želi postati vitez uopće dorastao borbi u prvim redovima protiv muslimanskih neprijatelja. Između određenog testa izdržljivosti te svojevrsnog testiranja hrabrosti, novak je za test morao biti spreman i pokazati njeznanje Krista, kao i pljuvanje na križ, zbog potencijalne situacije koja mu se može dogoditi ukoliko ga zarobe.

Napad konjem s dva jahača

Ratna oprema je bila samo naizgled jednaka, jer su plemići često koristili i različito dodatno naoružanje; primjera radi, plemići su nosili i veliki dvoručni mač koji se u borbi koristi s dvije ruke, ali su se njime rjeđe služili. Uglavnom su se koristili jednoručnim mačem. Ponekad su koristili i sjekiru, a rukovanje buzdovanom su naučili i preuzeli od neprijatelja i vješto ga

znali koristiti u borbi. Ponekad su u borbi koristili i dva oružja odjednom kao primjerice mač i bodež, mač i buzdovan ili koplje i buzdovan. Iako su sa sobom uvijek nosili i dva manja noža, u borbi su se iznimno rijetko njima služili. Samo niže rangirani u redu po hijerarhiji koji nisu bili vitezovi, nosili su i koristili se samostrijelima.

Vitezovi templari su se silom prilika morali vrlo brzo prilagođavati drugačijim načinima borbe, a koji tada u to vrijeme još nisu bili uobičajeni u Europi. Tako su primjera radi, preuzeli i napad konjicom na način da je na konju sjedilo po dvoje viteza, od kojih je prednji jahač lakše mogao vladati konjem, dok je drugi koji je sjedio odostraga imao slobodne ruke kako bi lakše mogao napadati ili se po potrebi braniti.

Već od samog početka dolaska u svetu zemlju, vitezovi templari su se vrlo brzo naučili služiti buzdovanom (turski mlat). Tako su to oružje kao vrlo učinkovito, u potpunosti preuzeli od muslimana i vješto ga koristili u borbi. Za razliku od tadašnje borbene sjekire, buzdovan se koristio s jednom rukom i time je bio mnogo pogodniji za borbu. Buzdovan - željezni mlat, koji je na vrhu najčešće imao šest oštrijih krakova (ili tešku kuglu povezanu lancem), s lakoćom je probijao štitove ili oklope muslimanskih vojnika. Takvim

su se oružjem, u borbi, vješto mogli služiti kako konjanici tako i pješništvo.

Vitezove templare dovodilo se je i u vezu sa navodnim „blagom“ koje su prema raznim legendama zakopali. Neki su povjesničari govorili da su prema legendama, u ruševinama Salomonova hrama na Hramskom brdu, templari pronašli tzv. Svitke s Mrtvog mora, odnosno Kumranske spise (u kojima su se upoznali s nekim tajnim znanjima i duhovnim misterijima starine), te da se na to odnose tvrdnje o njihovoj krivovjernosti.

Navodno su im ta znanja pomogla u njihovom učvršćivanju političke i financijske moći. U vezu s templarima doveden je i Zavjetni kovčeg koji je red navodno tražio nakon što su pronašli dokaze o tome da se nalazi u Etiopiji. Zavjetni kovčeg je prema biblijskom prikazu između ostalog sadržavao ploče zakona, što ih je Bog dao Mojsiju.

U viteškom redu templara vladala je strogo propisana hijerarhija koja se ogledala u propisanoj odjeći i ratničkoj opremi što ju je svaki templar primio prilikom ulaska u ovaj viteški red

Prema legendi templari su navodno bili i u doticaju sa Svetim Gralom tj. kaležom iz kojega je Krist pio tijekom posljednje večere. U književnosti srednjeg vijeka to je prvi spomenuo i razradio francuski pisac Chretien de Troyes u svom stihovnom romanu „Perceval“, (između 1179. i 1191.), a malo poslije i Nijemac Wolfram von Eschenbach u svom „Parzivalu“ (između 1200. i 1210.). Dok je Gral kod prvoga zlatna posuda ukrašena dragim kamenjem, kod drugog on je kamena posuda.

Iako je sve prije navedeno samo dio raznih legendi, danas se sa sigurnošću zna da su templari bili u posjedu Torinskog platna, kao i nekih drugih crkvenih relikvija.

Jedan od razloga zašto su se siromašni vitezovi tako brzo obogatili svakako su njihove zavidne financijske vještine. Iako je svaki član za sebe ostao i dalje siromašan, jer su pravila od pojedinca zahtijevala odustajanje od bilo kakvog osobnog materijalnog imetka, red je u cjelini bio vrlo imućan. Templari su u ono vrijeme

kao današnji pravi bankari razvili i sofisticiran sustav vođenja knjiga zbog čega su im se s vremenom na upravljanje povjebile i čitave državne riznice, kao na primjer francuske i engleske. Neki kraljevi su tako templarskim zajmovima financirali svoje ratne pohode i pokrivali deficite u dvorskim blagajnama, zadužujući se sve više i više.

Francuski kralj Filip IV. Lijepi svojim se ratovanjem protiv Engleske i Flandrije zadužio i želio se domoći bogatstva francuskih templara. Do papinskog autoriteta nije držao nimalo, pa tako uz pomoć pape Klementa V., koji je stolovao u Avignonu (gdje je bilo privremeno papinsko sjedište), kuje spletku kojom želi svrgnuti i ukinuti templarski red. Templari su tako postali slučaj za inkviziciju, a pariški je veliki inkvizitor Guillaume Imbert pristao na kraljevu igru. Templari su prema njihovim interpretacijama imali čudan insinucijski obred u kojem su se morali ljubiti u stražnjicu, pljuvati na križ, a štivali su i demonsko biće Bafomet.

Kralj je tako u petak 13. listopada 1307. godine, uz pomoć svojih ministara započeo konačan obračun na način da je u jutarnjim satima poslao tisuće vojnika do templarskih kuća i ondje gotovo bez otpora, uhitio 546 vitezova redovnika, među njima i velikog meštra De Molaya (od tada vlada praznovjerje o ukletom petku 13.). Pariški proces trajao je mjeseci, dok papa Klement V. 22. ožujka 1312. na koncilu u Beču nije osobnim autoritetom ukinuo templarski red, čija je većina imovine predana Ivanovcima.

Papa je tada pritisnut od strane kralja ukinuo templarski red. U nadi da će kod Pape naići na razumijevanje i pomoć, veliki meštar Jacques de Molay više je puta povlačio i mijenjao iskaz, dok 18. ožujka 1314. nije zajedno s normandijskim mešтром Geoffroyom de Charnayem spaljen na lomači na pariškom Židovskom otoku usred rijeke Siene.

U tajnim vatikanskim arhivima 2001. pronađen je dokument iz 1308. godine kojim je Papa Klement V. priznao nevinnost templara i udijelio im odriješene (tzv. Chinonski pergament).

Danas ima više od 1700 raznih grupa i organizacija koje se koriste nazivom - vitezovi templari, od kojih je najbrojnija i najpoznatija međunarodna organizacija OSMTH - Ordo Supremus Militaris Templi Hierosolymitani. ■